

İZMİR ATATÜRK MÜZESİ'NDEKİ MOBİLYA AKSESUARİ OLARAK FİGÜRLÜ ÇİNİLER VE BİR ŞÖMİNE

Lale Doğer*
Esen Soydan**

İzmir I. Kordon'da diğer adıyla Atatürk Caddesi üzerinde yer alan Atatürk Müzesi, gerek mimarlık tarihi, gerekse ev sahipliği yaptığı eserler açısından İzmir'in önemli değerlerinden birisidir¹. Ancak, Atatürk'e ait hatıralarla dolu müzede sergilenen, özenli işçilikle yapılmış özgün eşyalar hakkında kapsamlı araştırmalar yapılmamıştır.

Bu nedenle, bu eşyalar arasındaki "Figürlü Avrupa Çinileri" ile bezeli olarak dikkat çeken on adet sandalye, bir adet aynalı konsol, mimariye bağımlı bir adet şömine, incelenerek, hem sanat tarihindeki yerlerinin belirlenmesi hem de müze mahiyetindeki eslere dikkat çekilmek amaçlanmıştır².

Sandalye arkalklarında yer alan çiniler; Atatürk Müzesi Eşya Eser Envanteri 270-279 no'da kayıtlı, ahşap malzemeli sandalyeler, form ve stil olarak aynı özellikleri göstermektedir.. Arkalık kısımlarında, aynı malzemedeki dört adet çıtadan çıkıntılı oluşturulan çerçeve içine kare formlu birer çini plaka yerleştirilmiştir (Res.1).

* Yard. Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü

** Sanat Tarihçisi, Zeynep Bedia Kılınçoğlu İlköğretim Okulu Bağcılar-İstanbul

¹ I.Kordon'da diğer adıyla Atatürk Caddesi üzerinde Alman ve Yunan Konsolosluk binalarının arasında yer alan İzmir Atatürk Müzesi, zengin halı tüccarı Takfor tarafından konut olarak yaptırılmıştır. Kesin olarak inşa tarihi bilinmeyen eser, 1875-1876 yılları arasında yapılmış olmalıdır. Türk Ordusu tarafından karargah olarak kullanılan yapı, daha sonra hazine tarafından Naim Bey'e otel olarak kullanılmak üzere kiralanmıştır. 16 Haziran 1926'da İzmir Belediyesi tarafından satın alınan bina, Atatürk'e hediye edilmiştir. Atatürk'ün vefatı dolayısıyla, kızkardeşi Makbule Boysan'a verilen yapıyı, 25 Eylül 1940'da İzmir Belediyesi, Atatürk Müzesi yapmak için, istimlak etmiştir. Müze, törenle açılmıştır. Atatürk Müzesi, 1952'de altı katlı Atatürk Genel Kitaplığı olarak hizmete girmiştir. İzmir Belediyesi Fuar ve Turizm Genel Müdürlüğü'nce yönetilirken, 1962'de yapılan bir protokolle, idaresi Milli Eğitim Bakanlığı İzmir Atatürk Genel Kitaplığı İdaresi'ne verilmiştir. Bu tarihten itibaren, restorasyona başlanmış ve 29 Ekim 1978'de Kültür Bakanlığı'na "Atatürk Müzesi" olarak ziyarete açılmıştır. 1999 yılında tekrar kapsamlı bir restorasyon geçiren yapı, düzen ve plan itibarıyla, İzmir ve çevresi için geçerli olan eski Klasik Mimari ile Levanten ve Osmanlı Mimari unsurlarıyla bütünleşmiş, Neoklasik bir düzene sahiptir.

² Bu araştırmaya izin veren İzmir Arkeoloji Müzesi eski müdürlerinden sayın Dr. Mehmet Taşhalan ile İzmir Atatürk Müzesi uzmanlarına teşekkürü borç biliriz.

Lale Doğer- Esen Soydan

Bu çiniler, sıraltı tekniğinde yapılmış olup krem renk astar üzerine kahverengi ile işlenmiş ve şeffaf sırla kaplanmıştır. Beş sandalye üzerindeki çinide, William Shakespeare'in oyunlarından sahneler; diğer beş sandalyedeki benzer üsluplu çinilerde ise çeşitli meslekler yer almaktadır.

I. No'lu sandalyenin arkalık kısmındaki çinide, William Shakespeare'in **Huysuz Kız (The Taming Of The Shrew-1594)** adlı oyununun 4. perde 3. sahnesinden bir bölüm resmedilmektedir (Şek.1;Res.2;).

Şek.1 - I.No'lu sandalyenin arkalık kısmındaki çini

Oyunun konusu şöyledir:

Padualı zengin bir bey olan Baptista Minola'nın kızı Katherina, çok huysuz, aksi, kaprisli bir kızdır ve onunla hiç kimse evlenmek istemez. Sonunda, en az Katherina kadar huysuz olan Petruchio, Katherina'yla evlenir ve onu akıllandırmak için ona çok eziyet çektirir.

Çinideki olay, Petruchio'nun kır evinde geçmektedir. Petruchio,Katherina için ısmarladığı elbise ve başlığı beğenmez. Bunlar getiren tuhafiyeciyi azarlar ve çok kızar. Petruchio'nun kızgınlığı, Katherina'nın üzülmesi ve tuhafiyecinin şaşırması görülmektedir.

Boynun çevresinde giderek genişleyen yakalar, kısa pantolon üzerinde uzun çoraplar, genişleyen tel çemberlerden oluşan bir jüpon üzerine geniş eteklerle hem Katherina'nın hem Petruchio'nun kıyafetleri, I. Elizabeth Dönemi'nin giysilerini yansıtmaktadır.

İzmir Atatürk Müzesi'ndeki Mobilya Aksesuarı Olarak Figürlü Çiniler ve Bir Şömine

II. No'lu sandalyenin arkalık kısmında, Shakespeare'in **Bir Yaz Gecesi Rüyası** (**A Midsummer Nights Dream/1595-1596**) adlı oyununun 4. perde 1. sahnesinden bir bölüm resmedilmektedir³ (Şek.2;Res.3).

Şek.2 - II.No'lu sandalyenin arkalık kısmındaki çini

Çinideki sahenin konusu şöyledir:

Uyurken gözlerine tılsımlı bir çiçeğin suyu sıkılan Titania, uyandığı zaman ilk karşısında bulduğu kişi olan Bottom'a aşık olur. Bottom'un başı Puck tarafından bir eşek başına dönüştürülmüştür. Periler Kraliçesi olan Titania yarı çıplak bir şekilde, uzun dalgalı saçlarıyla, kanatlarıyla verilmiştir .. Eşek başlı Bottom da sandalet ve peleriniyle oturmakta; olayların verdiği şaşkınlıkla düşünmektedir. Olay bir ormanda geçmektedir. Titania'nın başı, hale gibi ışıklı verilmiştir. Bu da onun peri olmasından kaynaklanmaktadır.

III. No'lu sandalyenin arkalık kısmında, Shakespeare'in **On İkinci Gece** (**Twelfth Night 1599-1600**) adlı oyununun 2.perde 3.sahnesinden bir bölüm resimlenmektedir (Şek.3;Res.4).

Oyun, bir yanlışlıklar komedisidir. Onikinci Gece adı, Noel şenliklerinden alınmıştır. On ikinci gecede, sarayda ve soyluların köşkünde, oyunların oynanması bir

³ Bir Yaz Gecesi Rüyası , Shakespeare'nin ilk komedyalarının en güzeli olarak nitelendirilir. Bkz. M. Urgan., *İngiliz Edebiyatı I*, İstanbul 1986, s.262-263; W.Shakespeare., *Bir Yaz Gecesi Rüyası*, (Çev. B. Bozkurt), İst.1998.

Lale Doğer- Esen Soydan

gelenek haline gelmiştir. Bu oyuna “Onikinci Gece” adı verilmesi de, onikinci gecede sarayda oynanması için yazılmış olmasından ileri gelmektedir.⁴

Şek.3 - III.No’lu sandalyenin arkalık kısmındaki çini

Çinide, iki beyin, sesini beğendikleri soytarıya şarkı söyletmesi sahnesi yer almaktadır.. Merkezde soytarı yer almaktadır. Burada bulunan kişilerin karakterleri de tasvire yansıtılmıştır.

Shakespeare’in oyunlarındaki uyum, denge ve perspektif burada da görülmektedir.

IV. No’lu sandalyenin arkalık kısmında, Shakespeare’in Atinalı Timon (Timon Of Athens/1607-1608) adlı oyununun 3. perde 6. sahnesinden bir bölüm resmedilmektedir (Şek.4;Res.5).

Oyunun konusu kısaca şöyledir:

Timon, oldukça zengindir ve büyük bir ihtişam içinde yaşamaktadır. Zengin ve cömert olduğu için, herkes ona tapmakta ve övgüleriyle onu göklere çıkarmaktadır. Ancak, Timon’un aşırı harcamaları, sonunda onu borca sürükler. Timon dostları zannettiği kişiler tarafından parasız kalınca yalnız bırakılır. Hüsrana uğrayan Timon insanlardan nefret etmeye başlar.

⁴ W.Shakespeare, *Onikinci Gece(Çev.Ö.Nutku)*, İst. 1998, s.20.

İzmir Atatürk Müzesi'ndeki Mobilya Aksesuarı Olarak Figürlü Çiniler ve Bir Şömine

Çinideki sahnede, Timon'un bu dalkavuklara son kez ziyafet vermesi konusu işlenmektedir.. Timon'un bu kaplardaki suları misafirlerinin yüzüne fırlatması ve bunun karşısında da onların kaçışması anı verilmektedir.

Sek.4 - IV.No'lu sandalyenin arkalık kısmındaki çini

Timon, üzerine yarım daire şeklinde kesilmiş kumaştan yapılmış, sol omuzu örtecek biçimde vücuduna sarılmış toga giymektedir. Ayrıca, bu sahnede, Timon'un hareketinden dolayı kaçışan iki figür görülmektedir. Bu figürlerden biri; başında kurdelaş olan bir kadındır. Ancak, bu tragedyada, sadece 4. perde 3. sahnede iki kadın yer almaktadır. Buna rağmen, bu çini üzerindeki sahnede bir kadının yer alması, çiniyi yapan kişinin olasılıkla tragedyayı iyi bilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Timon'un zenginliği, arka fondaki gösterişli sandalyeden, üzerindeki togadan ve bulunduğu mekandan anlaşılmaktadır.

V. No'lu sandalyenin arkalık kısmında, Shakespeare'in **Cymbeline (Cymbeline/1608-1610)** adlı oyununun 2. perde 2. sahnesinden bir bölüm resmedilmektedir (Şek.5;Res.6.).

Oyunun konusu şöyledir:

Britanya Kralı Cymbeline, kızı Imogen'in kocası Leonatus'u Britanya'dan sürer. Leonatus da, Roma'daki arkadaşının evine yerleşir. Burada, karısının diğer kadınlardan daha güzel, erdemli, iffetli olduğunu söyler. Bunun üzerine oradaki kötü ve genç adam Jachimo, Imogen'i baştan çıkarabileceğini iddia eder. Bunu denemek için Britanya'ya gider. Ancak, Imogen teklifini sert bir şekilde reddeder. Jachimo, iddiayı

kazanmak için, Imogen uyuduktan sonra yatak odasında içine saklandığı sandıktan çıkar; Imogen'in odasının ve vücudunun detaylarını kaydeder. Bunları Leonatus'a söyleyip, Imogen'le birlikte olduğuna inandırmayı amaçlar.Çinide, Jachimo'nun sandıktan çıkıp Imogen'in kolundaki bileziği çaldığı an verilmektedir ..

Şek.5 - V.No'lu sandalyenin arkalık kısmındaki çini

Figürler, nesnelere, kıyafetler son derece ayrıntılı bir ışıklıkla resimlenmektedir. Buradaki süslemelerde, daireler ön plandadır. Sandık üzerinde, Jachimo'nun kıyafetinin etek ucundaki bordürde, masada dairesel süslemeler kullanılmaktadır.

Diğer çinilerdeki ayrıntılı işçilik, ışık-gölge, perspektif, insanların ruh durumlarını yansıtan yüz ifadeleri ve çizgisellik burada da görülmektedir.

VI: No'lu sandalyenin arkalık kısmındaki çinide, "**KURŞUNCULUK**" mesleği resmedilmektedir (Şek.6;Res.7).

Çini üzerinde, kurşuncunun hem Yunanca hem de İngilizce karşılığı olan "Plumber" kelimesi yer almaktadır. Çinide kurşuncu, bir binanın çatısında oturmakta ve çatıyı kurşunla kaplamak için hazırlık yapmaktadır. Kurşuncu, elinde tuttuğu kaşıkla, galen cevherini ocakta eritmektedir.

Kurşuncu, bir kilise çatısını kaplamaktadır. Bu yapının kilise olduğu, karşıdaki binanın üzerindeki horozdan ve haç işaretinden anlaşılmaktadır.Horoz, kilise çatılarına konan bir hayvandır⁵. Ayrıca, kurşun Ortaçağ'da kilise çatılarını kaplamakta kullanılan bir elementti. Kurşuncu da, Ortaçağ Dönemi kıyafetleri içinde verilmektedir.

⁵ Horoz sembolü için bkz. U.Becker, *The Element Encyclopedia Of Symbols* (Çev.Lance Garner), Spain 1996.

Şek.6 - VI.No'lu sandalyenin arkalık kısmındaki çini

VII. No'lu sandalyenin arkalık kısmındaki çinide “**DOKUMACILIK**” mesleği resmedilmektedir (Şek.7;Res.8). Çini üzerinde, dokumacının İngilizce karşılığı olan “Weaver” kelimesi yer almaktadır.

Sek.7 - VII.No'lu sandalyenin arkalık kısmındaki çini

Çinideki tasvir, antik dönem etkilidir. İnsanoğlunun yerleşik yaşama geçtiği dönemlerden itibaren, dokuma ile uğraştığı, antik dönemde bu mesleğin yaygın olarak

yapıldığı bilinmektedir. Dokumacılığın köklü bir geçmişi olduğunu göstermek amacıyla, çinide, antikçağ dokumacılığı tasviri yer almaktadır.

Antik dönem kıyafetleri içindeki figür, dokuma tezgahının başında dokuma işini bir bahçe içinde yapmaktadır. Antik dönemde , evin tekstil ihtiyacı bahçe içinde, oturma birimlerinden ayrı bir kısımda dokunurdu ve buraya “işlik” adı verilirdi⁶.

Dokuma tezgahının çeşidi hakkında kesin bir yargıya ulaşılamamaktadır. Ancak, dokumacının sol eliyle tuttuğu döndürme kirişinin ve arkada eğirme kirişinin bulunması, bu tezgahı, “uçları ağırlıklı dikey dokuma tezgahı” grubuna sokmaktadır⁷.

Tezgahtaki döndürme kirişi, uzun dokumaların yapılmasına olanak sağlamaktadır. Arkadaki eğirme kirişi de dokunan bezin sarıldığı kiriştir. Dokumacı, sağ elindeki aletle, iplerin sıkıştırılmasını sağlamaktadır.

Dokumacının erkek olması yadırganmaktadır. Çünkü, antik dönemde dokuma işini genellikle kadınlar yapmaktaydı⁸.

VIII. No’lu sandalyenin arkalık kısmındaki çinide “KUMAŞ BOYAMACILIĞI” mesleği resmedilmektedir (Şek.8;Res.9).

Çini üzerinde, kumaş boyamacısının Yunancası ile İngilizce karşılığı “The Dyer” kelimesi yer almaktadır.

Şek.8 - VIII.No’lu sandalyenin arkalık kısmındaki çini

⁶ “İşlik” tanımı için bkz. İ. Fazlıoğlu, *Eskiçağ’da Dokuma*, İst. 1997, s.9.

⁷ “Dokuma Tezgahı Çeşitleri” için bkz. **a.g.m.**, s.10-16.

⁸ Antik Dönem’de dokuma işini kadınlara başlıyan ve onları koruyanın, sanatçıların koruyucusu Athena olduğuna inanılmıştır.a.g.m., s.9.

İzmir Atatürk Müzesi'ndeki Mobilya Aksesuarı Olarak Figürlü Çiniler ve Bir Şömine

Antik dönem kıyafetleri içerisindeki figür, boya kazanına daldırılmış kumaşı, **haspel** adı verilen çıkırlıklı tekne üzerine yaymaktadır.. Kumaşın, enine tamamen yayılmış şekline “açık veya geniş şekil” adı verilmektedir⁹. Bu tekne, kumaşta meydana gelen kırışıklıkları düzeltmeyi sağlamaktaydı. Boyacı, sağ eliyle teknenin kolunu döndürerek, sol eliyle ise kumaşı düzelterek bu işlemi gerçekleştirmektedir. Haspeller¹⁰, günümüzde yerini makinelere bırakmıştır.

IX. No'lu sandalyenin arkalık kısmındaki çinide “**TERZİLİK**” mesleği resmedilmektedir (Şek.9;Res.10).

Çini üzerinde, terzinin Yunanca ile İngilizce karşılığı olan “Tailor” kelimesi yer almaktadır.

Şek.9 - IX.No'lu sandalyenin arkalık kısmındaki çini

Terzi, yerde bağdaş kurup oturmakta ve elindeki iğne iplikle siparişi verilen bir bayan elbisesi dikmektedir.. Diğer tarafta ise, terzinin yardımcısı olan gözlüklü işçi, erkek müşterinin pantolon ölçüsünü almaktadır.

Olay, diğer çinilerdeki gibi bir duvar önünde, açık havada geçmektedir. Çinide ilk göze çarpan figür olan terzi, diğer figürlerden daha büyük verilmiştir. Bu, onun terzilik mesleğinden kaynaklanmaktadır.

X. No'lu sandalyenin arkalık kısmındaki çinide, “**AYAKKABICILIK**” mesleği resmedilmektedir (Şek.10;Res.11).

⁹ “Açık Şekil” için bkz. İ.Tarakçıoğlu, *Tekstil Terbiyesi ve Makinaları*, C.1, İzmir. 1979, s.7.

¹⁰ Haspel tanımı için bkz.a.g.m., s.9.

Lale Doğer- Esen Soydan

Çini üzerinde, ayakkabıcının Yunanca karşılığı ile, İngilizce karşılığı olan “Shoes Maker” kelimesi yer almaktadır.

Şek.10 - X.No’lu sandalyenin arkalık kısmındaki çini

Ayakkabıcı, dizlerinin arasına sıkıştırdığı ayakkabının iplerini iki eliyle germektedir. Yaptığı ayakkabı sandalet olmalıdır. Sandalet, iplerin örülmesinden meydana gelmektedir. Bu yüzden, ayakkabıcı sandalet yapmak için ipleri örmektedir .

Ayakkabıcının yanındaki kadın, sipariş vermektedir. Bu kadının üzerindeki kıyafet Antik kaynaklıdır. Üzerinde kiton ve himation bulunmaktadır. Ayrıca, kadının ayasındaki sandalet de o çağlarda giyilen bir çeşit ayakkabıdır.

İngiliz Tiyatrosu Tarihi’nde, kiliselerde oynanan dramın en önemli kaynağı İncil’dir. İncil’deki melek ve insanların yaradılışından itibaren görülen önemli olayları temsil eden “Cycle-Zincirlemeler-sikluslar” ortaya çıkmıştır. 14.yy dan itibaren görülen zincirlemeler, birçok sahnelere ayrılmış ve oyuncu ihtiyacını karşılamak için her sahne, bir veya birkaç esnaf gediğine verilmiştir¹¹.”York Zincirlemesi”nde, oyunlar, oynanış sırasına göre düzenlenmiş ve hangi esnaf gruplarının hangi olayları sahneye koydukları belirtilmiştir. İzmir Atatürk Müzesi’ndeki sandalyeler üzerindeki çinilerde yer alan meslekler de, bu zincirlemede İncil’den alınan konuları sahneleyen meslek grupları arasında yer almaktadır. Çini üzerindeki meslek grupları şu sahneleri oynamaktadır¹²:

DAMCILAR (KURŞUNCULAR): İsa’nın Doğuşu (Meryem, Yusuf, bir ebe; bir öküzle eşeğin arasında çocuk)

¹¹ Cycle’lar için bkz. İ. Şahinbaş, *İngiliz Tiyatrosu Tarihi I*, Ank. 1950, s.24.

¹² York Zincirlemesi için bkz. a.g.m., s.30-32.

İzmir Atatürk Müzesi'ndeki Mobilya Aksesuarı Olarak Figürlü Çiniler ve Bir Şömine

AYAKKABICILAR: İsa'nın Çilesi (Markos, Petrus, Yakup, Yuhanna, İsa ve İsa'yı ele veren Yahuda)

TERZİLER: Uruç (Meryem, iki melek, Vaftizci Yahya, On bir Havari, İsa önlerinde uruç ediyor. Bulut taşıyan dört melek)

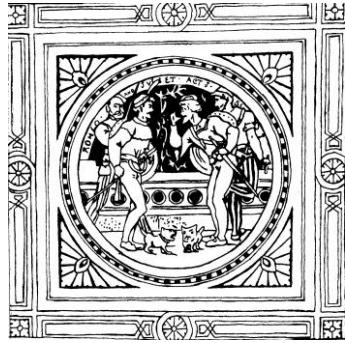
DOKUMACILAR: Meryem'in Thomas'a Görünüşü (Meryem bir sürü meleklerle uruç ediyor; sekiz havari ve çölde vaaz eden Thomas)

KUMAŞÇILAR: Kıyamet Günü (İsa, Meryem, On iki Havari, ellerinde borazanlar dört melek, biri taç, biri mızrap ve ikisi kamçı taşıyan dört melek; dört iyi, dört kötü ruh, altı şeytan)

İzmir Atatürk Müzesi'ndeki sandalyeler, form ve stil olarak "Yeni Klasikçilik" akımının mobilya özelliklerini yansıtmaktadır¹³. Bu akım içerisinde yer alan İngiliz Thomas Sheraton (1751-1806) stilinde de, arkalık, dörtgen bir çerçeve içinde lir, vazö motifleriyle doldurulmuştur ve çini plaka kullanımı da vardır¹⁴. Müzedeki sandalyeler, Yeni Klasikçilik Akımı'nda, Thomas Sheraton stilinde yapılmış olup, 19.yy.ın başlarına tarihlendirilmektedir.

Aynalı konsol'da yer alan çiniler: Ahşap malzemeli konsol 250 numara ile kayıtlıdır.. Malzeme ve stil olarak sandalyelerle aynı özellikleri göstermektedir. Sekiz ayak üzerine oturan vestiyerde, iki adet çini plaka bulunmaktadır. Çiniler, krem renk zemin üzerine kahverengi boya ile sıraltı tekniğinde yapılmıştır (Res.12).

Konsol'un sağ tarafında yer alan çinide, **Shakespeare'in "Romeo ve Juliet" (1594-1595)** adlı oyununun I.perde I.sahnesinden bir bölüm resmedilmektedir (Şek.11;Res.13).

Şek.11 – Konsol'un sağ tarafında yer alan çini

¹³ "Yeni Klasikçilik Akımı Mobilyası" için bkz. O.Boyla,"Mobilya" maddesi *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.II, İst. 1992, s.1280.

¹⁴ "Thomas Sheraton Stili" için bkz. F.İrez, *19.yy. Osmanlı Saray Mobilyası*, Ank. 1988, s.93.

Romeo ve Juliet, bilinen bir aşk temasını ele almaktadır. Birbirine düşman iki ailenin gençlerinin birbirini sevmesi işlenmiştir.

Tasvirde, Capuletler'in uşakları olan Sampson ve Gregory ile Montaugeler'in uşakları Abraham ve Balthasar'ın, Verona'daki bir alanda, birbirleriyle karşılaşması işlenir (Şek.12;Res.14). Sampson, kavga çıkarmak için, Montaugeler'in uşaklarının yanından geçerken başparmağını ısırılmaktadır. Aradaki gerginlik, figürlerin yüz ifadelerinden anlaşılmaktadır. Uşakların ayak diplerindeki iki köpekte sembolizm bulunmaktadır. Bunlarda da, uşakların birbirlerine duydukları öfke, kızgınlık ve düşmanlık görülmektedir. Shakespeare, köpeklerle ilgili imgeleri sever. Bu çinideki köpekler de birer imgedir. Capuletler'in ve Montaugeler'in uşakları, efendilerinin huysuz köpekleri olarak simgelenir.

Uşaklar, devrin özelliklerini yansıtan giysilerle verilmektedir. Erkekler, atılgan ve güçlü oldukları izlenimi verecek giyim arayışı içinde olduklarından, bedene tastamam oturan giysileri tercih etmektedir. Pantolonlardaki bu uyum, şapkalarında görülmemektedir. Hepsinde farklı tarzda şapka bulunmaktadır. Bunların tek ortak özelliği; boyutlarının küçük olmasıdır. 16. yy.da erkek şapkalarının çeşitli olduğu¹⁵, figürlerdeki farklı şapka tiplerinden anlaşılmaktadır.

Rönesans'ın ruhu olan denge ve simetri, bu tipik Rönesans oyununun resimsel anlatımına da yansımaktadır.

Konsol'un sol tarafındaki çinide, Shakespeare'in **Kuru Gürültü (Much Ado About Nothing / 1598-1599)** adlı oyununun IV.perde II.sahnesinden bir bölüm resmedilmektedir (Şek.12;Res.23).

Şek.12 – Konsol'un sol tarafında yer alan çini

¹⁵ “16.yy.şapkaları” için bkz.”Şapka” maddesi *Temel Britannica Ansiklopedisi*, C.III, İst. 1993, s.65.

İzmir Atatürk Müzesi 'ndeki Mobilya Aksesuarı Olarak Figürlü Çiniler ve Bir Şömine

Çinide, Don John'un adamlarının mahkeme tarafından yargılanması sahnesi yer almaktadır.. Ortadaki figür, Don John'un adamlarından biridir ve elleri arkadan bağlanmıştır. Yüksek bir platform üzerinde duran polis, adamı sorgulamaktadır. Kıyafeti, kariyerine uygun değildir. Don John'un adamının arkasında duran kişi ise kilise zangocudur ve rahip gibi giyinmiştir. Oyunda, bu sahne bir zindan içinde geçmektedir. Ancak, çinide bu mekan, zindana benzer şekilde verilmemektedir. Olayın başka bir mekan içinde geçtiği anlaşılmaktadır.

Figürlerin yüz ifadelerinden, kızgın oldukları anlaşılmaktadır.Hepsi ince işçilikle resmedilmekte ve vücut hatları da belirgin bir şekilde verilmektedir.

Mimariye bağımlı şömine, zemin kat salonunun sağındaki odada yer almaktadır. Atatürk Müzesi Eşya Eser Envanteri'nde kayıtlı değildir.

Şömineyi kaplayan çiniler sağ ve sol ayağa döşenmiştir (Res.24). Figürlü çiniler, sıraltı tekniğinde; bunları çevreleyen bordür şeklindeki çiniler ise, kahverengi ve yeşil ile yapılmış tek renk sırlı çinilerdir.

Sol ayakta, bir müzik aletini akort eden müzisyen ve onu izleyen bir kadın figürü tasvir edilmiştir (Res.25). Muhtemelen, müzisyen serenada hazırlanmaktadır. Buradaki müzik aleti lavtadır. Ancak, çiniyi yapan kişi lavta hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığından, lavtanın çiziminde yanlışlık yapmıştır. Çalgının sapının ucundaki burguluk kısmı arkaya yatık durmalıyken, çinide düz olarak verilmiştir.

Müzisyenin altında tayt şeklinde pantolon, üzerinde ise iki yandan toka ile tutturulmuş pelerin bulunmaktadır. Ayakkabısı ise, 19.yy. da yaygın tip olan sivri burunlu ve tokasızdır

Müzisyeni hayranlıkla izleyen kadının üzerinde ise, 19.yy.da çok görülen ve "koyun budu" denilen kabartmalı kollara sahip bir elbise vardır.

Bu figürlü çininin altında ve üstünde, bitkisel desenli çiniler bulunmaktadır . Bunlar, kahverengi ve yeşil renkli bordür şeklindeki çini plakalarla birbirinden ayrılmaktadır. Bitkisel desenli çinilerde, altta ve üstte aynı kompozisyona yer verilmektedir. Kulplu bir vazodan çıkan dallar üzerinde; çiçek, yaprak ve meyve motifleri bulunmaktadır.

Şöminenin sağ ayağında, yine tabure üzerinde oturan, ancak bu kez resim yapan bir erkek ve onu izleyen bir kadın figürü tasvir edilmektedir (Res.26). Her iki ayaktaki

çinide de kişiler aynı tiptedir ve mekan aynıdır. Giysilerde pek değişiklik bulunmamaktadır.

Erkeğin oturduğu tabure farklıdır ve sazdan yapılmış olup ortadan bağlanmakta; böylece boğumlu bir şekil almaktadır.

Bu figürlü çininin altında ve üstünde bulunan bitkisel desenli çiniler de, sol ayaktaki çini üzerindeki süslemelerle aynıdır.. Bunlar, birbirlerine simetrik olarak yerleştirilmiştir.

Değerlendirme ;İzmir Atatürk Müzesi'ndeki sandalyeler, form ve stil olarak Neoklasizm akımının mobilya özelliklerini yansıtmaktadır¹⁶. Bu akım içerisinde yer alan İngiliz Thomas Sheraton (1751-1806) stilinde de, arkalık, dörtgen bir çerçeve içinde lir, vazı motifleriyle doldurulmuştur ve çini plaka kullanımı da vardır¹⁷. Müzedeki sandalyeler de, Thomas Sheraton stilinde yapılmış olup, 19.yy.ın başlarına tarihlendirilebilir. Sandalyelerle stil bakımından benzerlik gösteren konsol da 19.yy.ın başlarından olmalıdır.

Avrupa resim sanatında Neoklasik akımdan itibaren, edebiyatın resim sanatı üzerinde etkili olduğu bilinir.¹⁸. Boyut ve resimleme tekniği bakımından üslup özelliği taşıyan sandalye ve vestiyere yerleştirilmiş çini plakalar da konu olarak; 19. yüzyıl Avrupa resim sanatında edebi konulu resimler kategorisinde incelenebilir.

İzmir Atatürk Müzesi'nin alt katında, yukarıda tanımlanan şöminenin bir benzeri daha yer almaktadır. 1999 yılında başlanan müze restorasyonu sırasında yerinden çıkarılıp çinileri sökülen bu şömine üzerinde, "CRAVEN DUNNILL CO ve FOR 42 BY 38 STANDARD SLABS" yazısı bulunmaktadır. Bu, şöminenin yapıldığı fabrikanın adı ve seri numaralarıdır (Res.27). Yazılardan, şöminenin "**İngiliz Şöminesi**" olduğu anlaşılmaktadır ve olasılıkla yapının inşası ile aynı zamanda yapılmıştır ve 19.yy.ın sonlarına tarihlenebilir.

¹⁶ "Yeni Klasikçilik Akımı Mobilyası" için bkz. O.Boyla,"Mobilya" maddesi *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.II, İst. 1992, s.1280.

¹⁷ "Thomas Sheraton Stili" için bkz. F.İrez, *19.yy. Osmanlı Saray Mobilyası*, Ank. 1988, s.93.

¹⁸Bu konuda geniş bilgi için bkz. G. Özmutlu., *19.yüzyıl Avrupa Resim Sanatında Edebi Konulu Resimler*,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, E.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü,İzmir 2005.

İzmir Atatürk Müzesi 'ndeki Mobilya Aksesuarı Olarak Figürlü Çiniler ve Bir Şömine

SEÇME BİBLİOGRAFYA

ACAR, D., “İzmir Atatürk Müzesi”, *Bilim-Birlik-Başarı Dergisi*,S.29, İst.1981,s.6-12.

BECKER, U., *The Element Encyclopedia Of Symbols* (Çev. Lance W. Garmer), Spain1996.

BOYLA, O., “Mobilya”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.II, İst.1997, s.1276-1286.

FAZLIOĞLU, İ., *Eskiçağ'da Dokuma*, İst.1997.

İREZ, F., *19.YY. Osmanlı Saray Mobilyası*, Ank.1998.

ÖZMUTLU, G.,*19.Yüzyıl Avrupa Resim Sanatında Edebi Konulu Resimler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzm.2005.

SHAKESPEARE,W.,*Onikinci Gece* (Çev.Ö.Nutku), İst.1998.

SHAKESPEARE, W.,*Bir Yaz Gecesi Rüyası*, (Çev.B.Bozkurt), İst.1998.

ŞAHİNBAŞ, İ., *İngiliz Tiyatrosu Tarihi I*,Ank.1950.

TARAKÇIOĞLU, İ., *Tekstil Terbiyesi ve Makinaları*, C.I,İzm.1979.

URGAN, M., *İngiliz Edebiyatı Tarihi I*, İst.1986

Özet

Bu makalede, İzmir Atatürk Müzesi 270-279 envanter numaralarında kayıtlı 10 adet ahşap sandalye ve 250 numaralı envantere kayıtlı ahşap konsol üzerinde yer alan insan figürlü çiniler ile yapının zemin kat salonunun sağındaki odaya konulanmış çini şömine tanıtılmaktadır.

Sandalyelerin arkalık kısmında, kare şekilli çerçeve içine yerleştirilen çinilerde, İngilizce ve Yunanca yazılarla belirtilmiş resimler yer alır. Bunların beşinde, William Shakespeare'nin çeşitli oyunlarından sahnelerin, diğer beşinde ise İncil'den alınan bazı konuları temsil eden –York Zincirlemesi (York Cycle)- Kurşunculuk (Plumber), dokumacılık (Weaver), Kumaş boyamacılığı (The Dyer), Terzilik (Tailor)ve Ayakkabıcılık (Shoes Maker) mesleği betimlenmiştir. Konsol'un sağ ve sol taraflarına yerleştirilmiş çinilerde de Shakespeare'in Romeo ve Juliet adlı oyununun I. Perde I.sahnesinden bir bölüm ile Kuru gürültü (Much Ado About Nothing) IV.perde II.sahnesinden bir bölüm resmedilmiştir. Şeffaf renksiz sıraltı teknikli çinilerde bezeme,

krem astar üzerine kahverengi boya ile işlenmiştir ve 19.yüzyıl başlarına tarihlenebilirler.

Şömine ayaklarında yer alan kare şekilli sıraltı çinilerde ise bahçe duvarı ardında bir müzisyen ve bir ressamı seyreden kadın figürleri tasvir edilmiştir. Yapının diğer odasındaki benzer şöminenin 1999 yılındaki restorasyon sırasında sökülmesiyle çinilerin arka yüzünde tespit edilen “CRAVEN DUNNILL CO, FOR 42 BY 38 STANDARD SLABS” yazılarından hareketle bu şömine İngiliz yapımı olarak 19. yüzyıl sonlarına tarihlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: *İzmir Atatürk Müzesi, İnsan figürlü çiniler, Shakespeare, ahşap mobilya, şömine*

Abstract

In this article tiles with human figures on ten wooden chairs (inventory nr. 270 – 279) and wooden concole (inventory nr. 250) and the tile fireplace located in the right room of the basement of the museum are introduced. On the tiles placed within the square frames at the back of the chairs there exist pictures indicated with scriptures in English and Greek. Five of the tiles are of scenes from William Shakespeare’s plays while the other five are of representations of some topics from the Bible such as York Cycle, Plumber, Weaver, The Dyer, Tailor and Shoes Maker. On the tiles placed on the left and right parts of the concole there are he depictions of Romeo and Juliet (1st part, 1st Act) and from Much Ado About Nothing (4th part, 2nd act) of William Shakespeare. The tiles which are in transparent under-glazed technique were made on cream colored coating with brown dye and can be dated to early 19th century.

On the square shaped under-glazed tiles placed on the feet of the fire place women figures watching a musician and a painter were depicted. During a restoration carried out for the fire place located in the other room of the building in 1999, an inscription as "CRAVEN DUNNILL CO, FOR 42 BY 38 STANDARD SLABS" were found on the backside of the tiles taken out and taking this information into consideration, this fireplace can be regarded as English made dated to late 19th century as well.

Key words: *İzmir Atatürk Museum, tiles with human figures, Shakespeare, wooden furniture, fireplace*

İzmir Atatürk Müzesi'ndeki Mobilya Aksesuarı Olarak Figürlü Çiniler ve Bir Şömine

Res.1. İzmir Atatürk Müzesi'ndeki ahşap sandalye'lerden birsinin genel görünümü

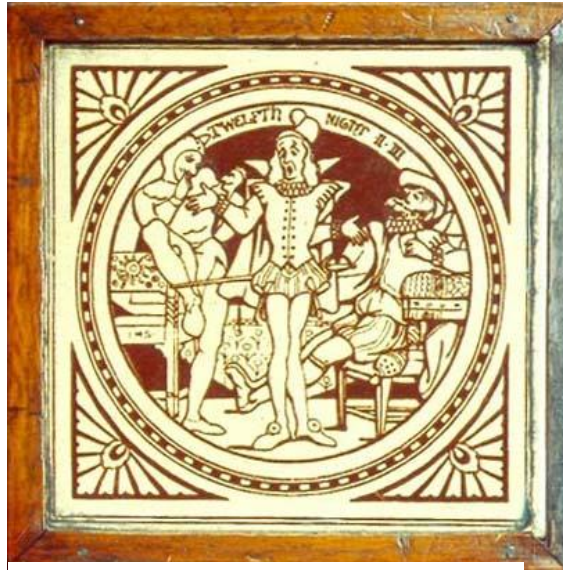

Res. 2- I.No'lu sandalye

Lale Doğer- Esen Soydan

Res. 3- II.No'lu sandalye

Res. 4- III.No'lu sandalye

İzmir Atatürk Müzesi'ndeki Mobilya Aksesuarı Olarak Figürlü Çiniler ve Bir Şömine

Res.5- IV.No'lu sandalye

Res.6 - V.No'lu sandalye

Lale Doğer- Esen Soydan

Res.7 - VI.No'lu sandalye

Res.8- VII.No'lu sandalye

İzmir Atatürk Müzesi 'ndeki Mobilya Aksesuarı Olarak Figürlü Çiniler ve Bir Şömine

Res.9 - VIII.No'lu sandalye

Res.10 - IX.No'lu sandalye

Lale Doğer- Esen Soydan

Res.11- X.No'lu sandalye

Res.12 -İzmir Atatürk Müzesi'ndeki ahşap aynalı konsol

İzmir Atatürk Müzesi'ndeki Mobilya Aksesuarı Olarak Figürlü Çiniler ve Bir Şömine

Res.13 –Konsol'da bulunan I.No'lu çini plaka

Res.14 – Konsol'da bulunan II.No'lu çini plaka

Lale Doğer- Esen Soydan

Res.15 - İzmir Atatürk Müzesi'ndeki şöminenin genel görüntüsü

Res.16- Şöminenin sol ayağındaki figürlü çiniler

İzmir Atatürk Müzesi'ndeki Mobilya Aksesuarı Olarak Figürlü Çiniler ve Bir Şömine

Res.17- Şöminenin sağ ayağındaki figürlü çiniler

Res.18 – 1999 yılındaki genel restorasyonda sökülen diğer çinili şömine